

АТИПОВІ НОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПРАВА

Чернега В.М.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри приватного права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
<https://orcid.org/0000-0002-9118-6562>
vitalii.cherneha@kneu.edu.ua*

Чернега В.М. Атипові норми підприємницького права.

Статтю присвячено візії атипових норм підприємницького права. З'ясовано, що стан наукової думки щодо атипових норм підприємницького права є невідповідним із запитами (потребами) часу. Предметом дослідження є атипові норми підприємницького права. Метою дослідження є розв'язання наукової проблеми, яка полягає в розробленні теоретичної концепції атипових норм підприємницького права. Поняття атипових норм підприємницького права визначено як утілені в законодавстві своєрідні правила (норми-цілі підприємницького права, норми-принципи підприємницького права, норми-дефініції підприємницького права, темпоральні, оперативні та колізійні норми підприємницького права), що мають двоелементну структуру (гіпотезу та диспозицію) і не встановлюють конкретних правових моделей поведінки суб'єктів підприємництва, а функціональний потенціал яких у механізмі правового регулювання підприємницьких відносин залежить від певного виду таких норм підприємницького права. Визначено, що до атипових норм підприємницького права належать: по-перше, норми-цілі підприємницького права; по-друге, норми-принципи підприємницького права; по-третє, норми-дефініції підприємницького права; по-четверте, темпоральні норми підприємницького права; по-п'яте, оперативні норми підприємницького права; по-шосте, колізійні норми підприємницького права. Дослідження ґрунтується на загальнонаукових та спеціально-юридичних наукових методах пізнання. За допомогою історико-правового методу окреслено еволюцію атипових норм підприємницького права (норм-дефініцій підприємницького права й оперативних норм підприємницького права). За допомогою формально-логічного методу розроблено такі авторські дефініції: а) атипові норми підприємницького права; б) норми-цілі підприємницького права; в) норми-принципи підприємницького права; г) норми-дефініції підприємницького права; ґ) темпоральні норми підприємницького права; д) оперативні норми підприємницького права; е) колізійні норми підприємницького права. Поєднання системного та структурно-функціонального аналізу дало змогу визначити види атипових норм підприємницького права. Нормативно-правовою базою дослідження норм-цілей підприємницького права, норм-принципів підприємницького права, норм-дефініцій підприємницького права, темпоральних норм підприємницького права, оперативних норм підприємницького права, колізійних норм підприємницького права є акти цивільного та господарського законодавства.

Ключові слова: норми-цілі підприємницького права, норми-принципи підприємницького права, норми-дефініції підприємницького права, темпоральні норми підприємницького права, оперативні норми підприємницького права, колізійні норми підприємницького права.

Cherneha V.M. Atypical business law provisions.

The article is devoted to the vision of atypical business law provisions. It was found that the state of scientific opinion regarding atypical business law provisions is irrelevant to the demands (needs) of the time. The subject of the study is atypical business law provisions. The purpose of the study is to solve a scientific problem, which consists in developing a theoretical concept of atypical business law provisions. The concept of atypical civil law provisions is defined as peculiar rules embodied in legislation (business law goals-provisions, business law principles-provisions, business law definition-provisions, temporal business law provisions, conflict business law provisions, operational business law provisions), which have a two-element

structure (hypothesis and disposition) and do not establish specific legal models of behavior of business entities', and the functional potential of which in the mechanism of legal regulation of business relations depends on a certain type of such business law provisions. It was determined that the atypical provisions business law include: first, business law goals-provisions; secondly, civil law principles-provisions; thirdly, business law definition-provisions; fourthly, temporal business law provisions; fifth, operative business law provisions; sixth, conflicting business law provisions. The research is based on general scientific and special legal scientific methods of cognition. Using the historical-legal method, the evolution of atypical business law provisions (business law definition-provisions and operational business law provisions) is outlined. Using the formal-logical method, the following author's definitions were developed: a) atypical business law provisions; b) business law goals-provisions; c) business law principles-provisions; d) business law definition-provisions; e) business law temporal provisions; e) business law operational provisions; e) conflict business law provisions. The combination of systemic and structural-functional analysis made it possible to determine the types of atypical business law provisions. Acts of legislation are the normative-legal base for the study of business law goals-provisions, business law principles-provisions, business law definition-provisions, business law temporal provisions, conflict business law provisions, business law operational provisions.

Key words: business law goals-provisions, business law principles-provisions, business law definition-provisions, business law terms-provisions, conflict business law provisions, operational business law provisions.

Постановка проблеми. Актуальність обраної проблематики визначається унікальними функціями атипових норм підприємницького права, зокрема, їхнім значенням у механізмі правового регулювання підприємницьких відносин.

Стан опрацювання проблематики. Попри тривале провадження підприємницької діяльності в Україні, атипові норми підприємницького права не були предметом достатньої уваги в наукових осередках. Тоді як, наприклад, у науці національного сімейного права галузевий вид атипових норм права докладно вивчено [14, с. 122–185; 15, с. 18–20; 16, с. 1–20; 17, с. 149–152; 18, с. 11–191; 19, с. 42–49; 20, с. 41–45]. Це створило передумови для досягнення поставленої нижче мети дослідження.

Метою статті є розв'язання наукової проблеми, яка полягає в розробленні теоретичної концепції атипових норм підприємницького права.

Виклад основного матеріалу. Норми-цілі підприємницького права відкривають систему атипових норм підприємницького права. Їх доцільно окреслити як закріплені в нормах підприємницького права очікувані (бажані) результати, які прагне досягнути законодавець, упорядковуючи підприємницькі відносини.

Резонно розглянути деякі приклади цього виду атипових норм підприємницького права. Так, відповідно до ст. 21 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) з метою сприяння розвитку національної економіки, її інтеграції у світове господарство, а також створення сприятливих умов для підприємницької діяльності в Україні можуть створюватися торгово-промислові палати як добровільні об'єднання підприємців та організацій [1].

Згідно з ч. 1 ст. 48 ГКУ з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом: надають підприємцям земельні ділянки, передають державне майно, необхідне для здійснення підприємницької діяльності; сприяють підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів; здійснюють первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку; стимулюють модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг; подають підприємцям інші види допомоги.

Згідно з абз. 3 ч. 1 ст. 19 Закону України (далі – ЗУ) «Про інвестиційну діяльність» з метою забезпечення сприятливого та стабільного інвестиційного режиму держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій [7].

Норми-принципи підприємницького права посідають провідне місце в системі атипових норм підприємницького права. Вони являють собою втілені в нормах підприємницького права генеральні ідеї, на яких ґрунтується правове регулювання підприємницьких відносин і які віддзеркалюють умотивовану поведінку суб'єктів цих правовідносин. Такі атипові приписи підприємницького права фігурують у ст. 44 ГКУ з назвою «Принципи підприємницької діяльності». Згідно з ч. 1 зазначеної

статті підприємництво здійснюється на основі: вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності; самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону; вільного найму підприємцем працівників; комерційного розрахунку та власного комерційного ризику; вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом; самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Наступним видом атипових норм підприємницького права є норми-дефініції підприємницького права. Їх доцільно визначити як компактно втілені в приписах законодавства у сфері підприємництва, що лаконічно та монозначно визначають зміст категорій підприємницького права через розкриття їхніх ідентифікуючих ознак.

У Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ) [13] закріплено такі норми-дефініції підприємницького права: «юридична особа» (ч. 1 ст. 80), «товариство» (ч. 2 ст. 83), «установа» (ч. 3 ст. 83), «підприємницькі товариства» (ч. 1 ст. 84), «установчий документ» (ч. 1 ст. 87), «цивільна правоздатність юридичної особи» (ч. 1 ст. 91), «місцезнаходження юридичної особи» (ч. 1 ст. 93), «філія» (ч. 1 ст. 95), «представництво» (ч. 2 ст. 95), «права учасників юридичних осіб (корпоративні права)» (ч. 1 ст. 96¹), «корпоративні відносини» (ч. 6 ст. 96¹), «господарське товариство» (ч. 1 ст. 113), «повне товариство» (ч. 1 ст. 119), «командитне товариство» (ч. 1 ст. 133), «акціонерне товариство» (ч. 1 ст. 152), «виробничий кооператив» (ч. 1 ст. 163), «комерційний представник» (ч. 1 ст. 243).

У ГКУ фігурують такі норми-дефініції підприємницького права: «господарська діяльність» (ч. 1 ст. 3), «підприємництво» (ч. 2 ст. 3), «некомерційна господарська діяльність» (ч. 2 ст. 3), «господарсько-виробничі відносини» (ч. 5 ст. 3), «організаційно-господарські відносини» (ч. 6 ст. 3), «внутрішньогосподарські відносини» (ч. 7 ст. 3), «економічна стратегія» (ч. 2 ст. 9), «економічна тактика» (ч. 3 ст. 9), «державне замовлення» (ч. 1 ст. 13), «державний контракт» (ч. 2 ст. 13), «торговий патент» (абз. 2 ч. 4 ст. 14), «спеціальний торговий патент» (абз. 2 ч. 4 ст. 14), «монопольне становище» (ч. 1 ст. 27), «зловживання монопольним становищем на ринку» (ст. 29), «неправомірні угоди між суб'єктами господарювання» (ст. 30), «дискримінація суб'єктів господарювання органами» (ч. 1 ст. 31), «недобросовісна конкуренція» (ч. 1 ст. 32), «неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання» (ч. 1 ст. 33), «копіювання зовнішнього вигляду виробу» (ч. 5 ст. 32), «порівняльна реклама» (ч. 7 ст. 33), «перешкоди у процесі конкуренції» (ч. 1 ст. 34), «дискредитація суб'єкта господарювання» (ч. 2 ст. 34), «купівля-продаж товарів, виконанням робіт, наданням послуг із примусовим асортиментом» (ч. 3 ст. 34), «схиляння до бойкоту суб'єкта господарювання» (ч. 4 ст. 34), «схиляння постачальника до дискримінації покупця» (ч. 5 ст. 34), «схиляння суб'єкта господарювання до розірвання договору з конкурентом іншого суб'єкта господарювання» (ч. 6 ст. 34), «підкуп працівника постачальника» (ч. 7 ст. 34), «підкуп працівника покупця (замовника)» (ч. 9 ст. 34), «досягнення неправомірних переваг у конкуренції» (ст. 35), «неправомірне збирання відомостей, що становлять комерційну таємницю» (ч. 2 ст. 36), «розголошення комерційної таємниці» (ч. 3 ст. 36), «схиляння до розголошення комерційної таємниці» (ч. 4 ст. 36), «неправомірне використання комерційної таємниці» (ч. 5 ст. 36), «підприємництво» (ч. 1 ст. 42), «некомерційне господарювання» (ч. 1 ст. 52), «суб'єкти господарювання» (ч. 1 ст. 55), «підприємство» (ч. 1 ст. 62), «значне господарське зобов'язання державного унітарного підприємства» (абз. 1 ч. 1 ст. 73²), «акціонерне товариство» (ч. 2 ст. 80), «товариство з обмеженою відповідальністю» (ч. 3 ст. 80), «товариство з додатковою відповідальністю» (ч. 4 ст. 80), «повне товариство» (ч. 5 ст. 80), «командитне товариство» (ч. 6 ст. 80), «виробничий кооператив» (ч. 1 ст. 95), «споживча кооперація в Україні» (ч. 1 ст. 111), «споживче товариство» (ч. 2 ст. 111), «приватне підприємство» (ч. 1 ст. 113), «фермерське господарство» (ч. 1 ст. 114), «підприємство з іноземними інвестиціями» (ч. 1 ст. 116), «іноземна інвестиція» (ч. 2 ст. 116), «іноземне підприємство» (ч. 1 ст. 117), «об'єднання підприємств» (ч. 1 ст. 118), «господарське об'єднання» (ч. 2 ст. 119), «асоціація» (ч. 2 ст. 120), «корпорація» (ч. 3 ст. 120), «консорціум» (ч. 4 ст. 120), «концерн» (ч. 5 ст. 120), «асоційовані підприємства (господарські організації)» (ч. 1 ст. 126), «право господарського відання» (ч. 1 ст. 136), «право оперативного управління» (ст. 137), «майно у сфері господарювання» (ч. 1 ст. 139), «прибуток (доход) суб'єкта господарювання» (ч. 1 ст. 142), «майновий стан суб'єкта господарювання» (ч. 1 ст. 145), «господарське зобов'язання» (ч. 1 ст. 173), «майново-господарські зобов'язання» (абз. 1 ч. 1 ст. 175), «організаційно-господарські зобов'язання» (ч. 1 ст. 176), «зміст господарського договору»

(ч. 1 ст. 180), «строк дії господарського договору» (ч. 7 ст. 180), «ціна у господарських зобов'язаннях» (ч. 1 ст. 189), «господарські санкції» (ч. 1 ст. 217), «збитки» (ч. 1 ст. 224), «штрафні санкції» (ч. 1 ст. 230), «оперативно-господарські санкції» (ч. 1 ст. 235), «адміністративно-господарські санкції» (ч. 1 ст. 238), «адміністративно-господарський штраф» (ч. 1 ст. 241), «господарсько-торговельна діяльність» (ч. 1 ст. 263), «договір поставки» (ч. 1 ст. 265), «договір контрактації сільськогосподарської продукції» (ч. 2 ст. 272), «договір енергопостачання» (ч. 1 ст. 275), «оренда майна у сфері господарювання» (ч. 1 ст. 283), «орендна плата» (ч. 1 ст. 286), «лізинг» (ч. 1 ст. 292), «договір міни (бартеру)» (ч. 1 ст. 293), «товарний склад» (ч. 1 ст. 294), «комерційне посередництво (агентська діяльність)» (ч. 1 ст. 295), «агентський договір» (ч. 1 ст. 297), «перевезення вантажів» (ч. 1 ст. 306), «договір перевезення вантажу» (ч. 1 ст. 307), «договір мультимодального перевезення» (ч. 1 ст. 312), «договір транспортного експедирування» (абз. 1 ч. 1 ст. 316), «договір підяду на капітальне будівництво» (ч. 1 ст. 318), «договір підяду на проведення проектних і досліджувальних робіт» (ч. 1 ст. 324), «інноваційна діяльність у сфері господарювання» (ч. 1 ст. 325), «договір на створення і передачу науково-технічної продукції» (ч. 1 ст. 331), «фінансове посередництво» (ч. 3 ст. 333), «страхування у сфері господарювання» (ч. 4 ст. 333), «банки» (ч. 2 ст. 334), «кооперативний банк» (ч. 1 ст. 338), «договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги)» (ч. 1 ст. 350), «страхування» (ч. 1 ст. 352), «договір страхування» (ч. 1 ст. 354), «аудиторська діяльність» (ч. 1 ст. 362), «аудит фінансової звітності» (ч. 1 ст. 363), «аудитор» (ч. 1 ст. 364), «суб'єкт аудиторської діяльності» (ч. 2 ст. 364), «договір комерційної концесії» (ч. 1 ст. 366), «зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання» (ч. 1 ст. 377), «спеціальна (вільна) економічна зона» (ч. 1 ст. 401), «концесія» (ч. 1 ст. 406), «господарська діяльність у Збройних Силах України» (ч. 3 ст. 414).

Норми-дефініції підприємницького права «корпоративні права» (ч. 1 ст. 167), «корпоративні відносини» (ч. 3 ст. 167) законодавець у ГКУ позбувся на підставі ЗУ «Про акціонерні товариства» від 27 липня 2022 року [2]. Нині норма-дефініції «права учасників юридичних осіб (корпоративні права)», «корпоративні відносини» фігурують у ч. 1, 6 ст. 96¹ ЦКУ.

У ст. ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» фігурує низка норм-дефініцій підприємницького права, зокрема: «виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців», «державний реєстратор юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «держатель Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «персональний кабінет юридичної особи, іншої організації та фізичної особи – підприємця» [5].

У ст. 1 ЗУ «Про інноваційну діяльність» містяться такі норми-дефініції підприємницького права: «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор)», «інноваційна інфраструктура», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція», «інноваційний проект», «пріоритетний інноваційний проект» [8].

Низка норм-дефініцій підприємницького права міститься в ЗУ «Про інвестиційну діяльність»: «інвестиції» (абз. 1 ч. 1 ст. 1), «інвестиційна діяльність» (ч. 1 ст. 2), «інвестиційний проект» (абз. 2 ч. 3 ст. 2), «інноваційна діяльність» (ст. 3), «захист інвестицій» (абз. 1 ч. 1 ст. 19), «державні гарантії захисту інвестицій» (абз. 4 ч. 1 ст. 19).

У ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про електронну комерцію» закріплено низку норм-дефініцій підприємницького права, зокрема: «електронна комерція», «електронна торгівля», «електронна форма представлення інформації», «електронне повідомлення», «електронний договір», «електронний підпис одноразовим ідентифікатором», «електронний правочин», «інтернет-магазин», «інформаційні електронні послуги», «комерційне електронне повідомлення», «мережевий ідентифікатор», «одноразовий ідентифікатор», «послуга проміжного характеру в інформаційній сфері», «реалізація товару дистанційним способом», «суб'єкт електронної комерції» [6].

У ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про мультимодальні перевезення» фігурують такі норми-дефініції підприємницького права: «внутрішнє мультимодальне перевезення», «договір мультимодального перевезення», «документ мультимодального перевезення вантажів», «єдиний перевізний документ», «замовник послуги мультимодального перевезення», «комбіноване перевезення вантажів», «маршрут мультимо-

дального перевезення», «міжнародне мультимодальне перевезення», «мультимодальне перевезення», «мультимодальний термінал», «оператор мультимодального перевезення», «послуга мультимодального перевезення», «транспортна одиниця», «учасники мультимодального перевезення вантажів», «фактичний перевізник» [9].

Темпоральні норми підприємницького права можна окреслити як правила обчислення строків у сфері підприємницького права. У механізмі правового регулювання підприємницьких відносин важливо з'ясувати темпоральні питання, зокрема: початок перебігу строку (ч. 1 ст. 253 ЦКУ), його закінчення (ст. 254 ЦКУ), а також порядок вчинення дій в останній день строку (ч. 1 ст. 255 ЦКУ). Адже в ГКУ не має розділу, присвяченого темпоральним нормам підприємницького права.

Поняття наступного виду атипових норм підприємницького права (оперативних норм підприємницького права), що доцільно визначити як норми, роль яких виражається в установленні дати вступу (зміни, припинення) нормативно-правового акта в силу, в його поширенні на нове коло підприємницьких відносин, на новий строк.

Доцільно розглянути приклади цього виду атипових норм підприємницького права. Багато оперативних норм підприємницького права фігурує в розділі IX «Прикінцеві положення» ГКУ. Приміром, п. 1 згаданого розділу ГКУ було встановлено, що цей кодекс набрав чинності 1 січня 2004 року. Згідно з п. 2 розділу IX «Прикінцеві положення» ГК України визнати такими, що втратили чинність 1 січня 2004 року:

Розділ IX доповнено п. 7 згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30 березня 2020 року: під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України задля запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), строки, визначені ст.ст. 232, 269, 322, 324 ГКУ, продовжуються на строк дії такого карантину [4].

Наступний приклад фігурує в розділі IX, що доповнено п. 8 згідно із Законом України «Про внесення змін до Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України щодо недопущення нарахування штрафних санкцій за кредитами (позиками) у період дії карантину, встановленого з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби COVID-19» від 16 червня 2020 року [3].

Розділ V «Прикінцеві положення» ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» доповнено п. 4 згідно із ЗУ «Про соціальну підтримку застрахованих осіб та суб'єктів господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 04 грудня 2020 року [12]: тимчасово, на період встановлення Кабінетом Міністрів України карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), та протягом 6 місяців з дня його/їх скасування, дія п. 3 ч. 1 ст. 13 ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [11] не поширюється на суб'єктів малого і середнього підприємництва у сфері громадського харчування.

Колізійні норми підприємницького права резонно окреслити як норми, які за наявності суперечностей між окремими нормативними актами з того самого предмета правового регулювання підприємницьких відносин, мають застосовуватися в певному випадку, тобто це норми підприємницького права, що регулюють вибір норми підприємницького права. Так, відповідно до ч. 4 ст. 39 ГКУ якщо чинним міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України (далі – ВРУ), встановлено інші правила, ніж ті, що є в законодавстві України про захист прав споживачів, то застосовуються правила міжнародного договору.

У разі якщо чинним міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано ВРУ, встановлено інші правила щодо підприємництва, ніж ті, що передбачено законодавством України, застосовуються правила міжнародного договору (ч. 2 ст. 50 ГКУ).

Згідно з ч. 2 ст. 72 ГКУ якщо чинним міжнародним договором України, згоду на обов'язковість якого надано ВРУ, встановлено правила інші, ніж ті, які передбачені законодавством про підприємства, то застосовуються правила міжнародного договору.

У разі якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, що передбачено законодавством України про іноземні інвестиції, застосовуються правила міжнародного договору (ч. 1 ст. 400 ГКУ).

Колізійні норми підприємницького права фігурують також в інших законодавчих актах (ст. 22 ЗУ «Про інвестиційну діяльність», ст. 6 ЗУ «Про режим іноземного інвестування» [10], ч. 3 ст. 2 ЗУ «Про електронну комерцію» тощо).

Висновки. Атипові норми підприємницького права – це втілені в законодавстві своєрідні правила (норми-цілі підприємницького права, норми-принципи підприємницького права, норми-дефініції підприємницького права, темпоральні, оперативні та колізійні норми підприємницького права), що мають двоелементну структуру (гіпотезу та диспозицію) і не встановлюють конкретних правових моделей поведінки суб'єктів підприємництва, а функціональний потенціал яких у механізмі правового регулювання підприємницьких відносин залежить від певного виду таких норм підприємницького права.

До атипових норм підприємницького права належать: норми-цілі підприємницького права; норми-принципи підприємницького права; норми-дефініції підприємницького права; темпоральні норми підприємницького права;

оперативні норми підприємницького права; колізійні норми підприємницького права.

Норми-цілі підприємницького права – це закріплені в нормах підприємницького права очікувані (бажані) результати, які прагне досягнути законодавець, упорядковуючи підприємницькі відносини.

Норми-принципи підприємницького права – це втілені в нормах підприємницького права генеральні ідеї, на яких ґрунтується правове регулювання підприємницьких відносин і які віддзеркалюють умотивовану поведінку суб'єктів цих правовідносин.

Норми-дефініції підприємницького права – це компактно втілені в приписах законодавства, що лаконічно та монозначно визначають зміст категорій підприємницького права через розкриття їхніх ідентифікуючих ознак.

Темпоральні норми підприємницького права – це правила обчислення строків у сфері підприємницького права.

Оперативні норми підприємницького права – це норми, роль яких виражається в установленні дати вступу (зміни, припинення) нормативно-правового акта в силу, в його поширенні на нове коло підприємницьких відносин, на новий строк.

Колізійні норми підприємницького права – це норми, які за наявності суперечностей між окремими нормативними актами з того самого предмета правового регулювання підприємницьких відносин, мають застосовуватися в певному випадку, тобто це норми підприємницького права, що регулюють вибір норм підприємницького права.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n2028>.
3. Про внесення змін до Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України щодо недопущення нарахування штрафних санкцій за кредитами (позиками) у період дії карантину, встановленого з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби COVID-19: Закон України від 16.06.2020 № 691-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-20#n6>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#n103>.
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
6. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>.
7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
8. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

9. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17.11.2021 № 1887-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#n200>.
10. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
12. Про соціальну підтримку застрахованих осіб та суб'єктів господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Закон України від 04.12.2020 № 1071-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-20#n101>.
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
14. Чернега В.М. Механізм правового регулювання сімейних відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, Хмельницький, 2022. 478 с.
15. Чернега В.М. Механізм правового регулювання сімейних відносин: реф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Хмельницький, 2022. 43 с.
16. Чернега В.М. Морально-правові принципи в сімейному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 20 с.
17. Чернега В.М. Поняття, система та структура норм-дефініцій сімейного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 149–152. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_4_2019.pdf.
18. Чернега В.М. Проблеми та потенціал механізму правового регулювання сімейних відносин: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 508 с.
19. Чернега В.М. Сімейно-правові проблеми та потенціал застосування аналогії права. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70). № 6. С. 42–49;
20. Чернега В. Спеціалізовані норми сімейного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 41–45.